

Forfatter: Møller, Poul Martin

Titel: NOGLE BETRAGTNINGER OVER POPULÆRE IDEERS UDVIKLING

Citation: Møller, Poul Martin: "NOGLE BETRAGTNINGER OVER POPULÆRE IDEERS UDVIKLING", i Møller, Poul Martin: *Skrifter i Udvalg*, udg. af HANS BRIX ; SOPH. MICHAËLIS ; CARL S. PETERSEN ; POUL TUXEN , 1930, s. 109. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-moeller02val-shoot-workid58396/facsimile.pdf> (tilgået 27. april 2024)

Anvendt udgave: *Skrifter i Udvalg*

NOGLE BETRAGTNINGER OVER POPULÆRE IDEERS UDVIKLING

Der gives de, som antage for afgjort Sandhed, at spekulative Filosofer ere deres Samtids vejledende Forgængere, at disses dybe metafysiske Resultater ved en Slags Emanation efterhaanden fortættes til populære Sætninger og udstykkes i Skillemonter, hvorpaa den store Hob ser et forstaaeligt Præg. Men hvor Filosofien virkelig er en indenlandsk Vækst og ej blot en Optriskning af gamle Traditioner, der maa man lige saa vel kunne se Grundspiren til et filosofisk System i Folkets foregaaende bevidstløse Liv som spore Spekulationens Tilbagevirken paa de gængse Folkemeninger, hvilke man i Almindelighed belægger med Navn af sund Menneskeforstand. Saaledes befinder den populære og den abstrakte Filosofi sig i et uberegneligt Vekselforhold, uden at den ene med udelukkende Ret kan kalde sig den andens Kilde. Hvad vi her kalde almindelig Menneskeforstand eller populær Filosofi, er et til forskellige Tider temmelig forskelligt Aggregat af gængse Forestillinger, som Publikum antager for at være fuldkomment indlysende ved sig selv. En ret urokkelig Tillid til denne al-

mindelige Menneskeforstand udgør en Tidsalders egentlige Sundhed; thi kun, hvor denne finder Sted, kan et Samfund føle Tilfredshed og besidde nogen Enhed i sin hele Digten og Tragten. Bag ved en saadan almindelig Menneskeforstand ligger i Tidens Løb en Filosofi, som har haft betydelig Del i dens Beskaffenhed; men efter den ligger en ny Filosofi, som igen modificeres af den populære Retning. En Filosofi falder ikke pludselig ned fra Himlen uden Kausalforbindelse med foregaaende aandelige Bestræbelser; men som en Blomst ligger i Knoppen, saaledes ligger Filosofiens Retning indviklet i den foregaaende Tids enfoldige Geniblik. Ligesom hele Naturen og Historien er et stort Symbol, saa at den, der umiddelbart saa deres Gang, maatte se Sandheden selv, uden at behøve nogen i Ord og Sætninger udstykket Forklaring, saaledes ligger i enhver populær Betragtningssmaade af Naturen og Historien, i folkelige Domme over Livets konkrete Tilfælde, en symbolsk Erkendelse, der omsider i et filosofisk System udfolder sig til Bevidsthed.

Naar i efterfølgende Bemærkninger tales om Tidens Udvikling, tages kun Hensyn til de gængse Forestillinger, der, som den store Hobs Ejendom, egentlig ere at betragte som Tidens Erkendelse. De positive Videnskaber, der kuns efter et langvarigt Studium kunne fattes, og den i egentlig Forstand esoteriske Filosofi tages her ikke i Betragtning. Adskillige ville formodentlig gøre den Indvending, at et kristeligt Seculums populære Overbevisning ej behøver at søges langt, at den altid ens og uforandret staar i den hellige Skrift. Men denne Paastand er kuns med Indskrænkninger sand, og Historien viser

tilstrækkeligen, at Kristendommen, selv i de mest troende Sekler, har haft mangfoldige Skikkelser. Dens adspredte Sætninger have stedse paa forskellige Maader været forbundne til et Helt, og man har, ved at stille dem i divergerende filosofiske Systemer, givet dem adskillige, fra hinanden temmelig afvigende Betydninger. Kristendommen ligner en ærværdig Tempelruin, hvis oprindelige Form man paa mange Maader har søgt at restituere ved Fornuftens punkterede Linier. Saaledes bestemmer en Tidsalders særegne Genius for en stor Del den Maade, hvorpaa man opfatter Kristendommen, og bevirker, at snart disse, snart hine Sætninger udhæves deraf som særdeles betydende. Desuden have de rettroende i Almindelighed indrømmet, at, ligesom paa den ene Side alt, hvad der lærtes i Biblen, var sandt, saaledes fandtes paa den anden Side ikke alt, hvad der var sandt, i Biblen. Skriften stiger ikke ned til alle jordiske Forhold, og undertiden fandt man ikke der nogen Opløsning af de Problemer, som især sysselsatte Seklet. Dette var f. Eks. Tilfældet, naar Spørgsmaalet var om den bedste Statsforfatning.

Samfundets Fremskridt er aldrig enkeltes personlige Værk; men ethvert tænkende Individ er et nødvendigt Led i sin Tidsalders Udvikling. Selv de, som af deres Antipoder anses for aandelige Vanskabninger, som med de særeste Manerer gaa, som man siger, deres egen skæve Gang, have dog deres væsentlige Betydning i Tidens aandelige Stræben. Har en saadan ingen anden Bestemmelse, staar han i det mindste som en Afviser og advarer ved sit Eksempel andre fra vildfarende Veje. Det er kun et Skin, naar et Individ synes at udvikle sig ganske paa egen

Haand, uafhængig af sine samtidige. Den Del af vor Slægt, som aandelig lever, udgør ligesom et stort stærkt blindt Dyr, der udstrækker sine Følehorn til alle Sider, trækker dem tilbage, naar det mærker Anstød, og famler saaledes under mangfoldige Vendinger frem i Tasmørke. Ethvert fornuftigt Væsen er et mer eller mindre kraftigt Organ paa denne gigantiske Snegl; men sikkert er intet Lem aldeles overflødigt.

Naar en Tid er forsvunden, ser det i dens efterladte Skrifter ud, som om dens Skribenter havde forkyndt deres jævnlige mange splinternye Ting; men stod man i Tiden selv, vilde disse tabe meget af deres Glans. For en Del ere de kun Talerør for deres Omgivelser, og en stor Ide kan længe have levet paa Læberne, førend den bliver ført til Bogs. At en Tænkner bliver til Skribent, beror paa en egen Organisation, en vis Ligevægt mellem Refleksion og Skaberaand, der sætter ham i Stand til at blive var, at noget er uddannet hos ham, der kan runde sig om et Centrum og træde frem som en selvstændig Tankekres. Men en Skribent drager dog altid sin Næring af Livet med sine samtidige, saaledes at han tit mer er Ideens Moder end dens Fader. Han er sine medlevendes Regnskabsfører, der gør sin Tid opmærksom paa sine Resultater (hvortil han kuns har bidraget sin Skærv) og bevarer dem for Efterslægten. Kunde man tænke sig en fuldkommen Anakoret, et Menneske, der var ganske udelukket fra Samkvem med sine Lige, da vilde hans Udvikling i Tidens Længde enten ganske gaa i Staa eller hans Tanker forvildes til det særeste Vanvid.

At Tidens Erkendelse ret uddannes som et Alsmengods, kan man paa mange Maader bemærke.

Naar en ufuldbaaren Tanke rører sig hos en, gør han mangehaande Forsøg paa at bringe den frem for Dagens Lys og betjener sig af mangehaande forulykkede Udtryk for ret at gøre den klar for andre. Er det nu noget virkeligt og grundet, der fødes i hans Hoved, da lader det ham ingen Ro, førend han finder et Sprog, hvori han ret kan meddele sig. Han vander sig saa længe i Fødselsveer, indtil han i en anden finder fuldkommen Genklang. Tit kan han træffe paa en saadan Sympati, at en anden skaffer ham den ideligen søgte Form. Men enten han selv eller andre giver Fostræt Navn, er det dog kuns ved at høre det erkendt i et beslægtet Sind, at han ret forvisser sig om dets Tilværelse. I denne Betydning føler ingen sig vis paa, at han har sagt et virkeligt Ord, førend han finder et Ekko.

Fremtidens Opgaver staa som en Skystøtte for alle aandeligt levende Menneskers Øjne, og enhver stræber med det ham ejendommelige Sprog at artikulere det taagede Syn, og den, der kommer den søgte Pasigrafi nærmest, er den, som bidrager mest til at hjælpe sin Tidsalder frem. Hvo føler ikke tit, naar en anden meddeler ham en Ide, som han føler sig beføjet til at antage ret med sin hele Hjærtens Overbevisning, at han selv har været nær ved at komme til samme Resultat, at han blot har manglet en lige saa stor Aandsvirksomhed og Tillid til sin intelligente Skaberkraft for at udsige det samme Ord? Dette viser jo tydeligt, at en kraftig Ideretning er langt fra at være personlig og isoleret, og at der staaar mange foldige ved Porten, førend een af Selskabet lukker den op. Dette bliver ogsaa ret sat i Lys ved den Erfaring, at en Skribent aldrig meget er beundret i

sine fortroliges Kres; thi blandt hans Midler finder man dertil for mange Mønter, der føre det i Broderskabet vedtagne Præg. Denne det ene Menneskes Trang til det andet, for at skaffe sin Erkendelse det Navn og Billed, hvorved den ene lever og bestaar, ytrer sig naturligvis mindre, naar man lever i et Old, der har naaet sit Kulminationspunkt; thi et saadant har, i det mindste med en vis Tilnærmelse, sit offentlige Liv og de fælles Former, hvorved de fleste finde sig tilfredsstillede. Et saadant Tidspunkt er nærmere ved at besidde det Sprog, hvori dets Ideer kunne gensidigen meddeles og forstaas. Men naar det korte Tidspunkt er overskredet, i hvilket Formerne ligesom staa og dog ere levende, da begynder Opløsningen at gaa for sig, da begynder Ideen og Ordet ved en besynderlig, sig selv modsigende Dualismus at skilles ad. Nu begynder midt i Destructionen det raskeste Liv; thi Ideen føler kun sit Tilvær, idet den uden Ro flygter fra Form til Form. Da mærker man ret, at Sproget er en Organismus, og Pedanten søger forgæves at gøre det til en Bygning og ved Definitioner at stuve det sammen til et babylonisk Taarn; thi den ene Sten glider ud efter den anden, og man søger uden Frugt efter et urokkeligt Underlag. Nu føler man klart, at et Ord i og for sig selv kuns er en Lyd, at dets Betydning blot er en Henvisning til et andet Ord. Erkendelsen, der altid er en Bevægelse, bliver nu til en Løben, og Filosofien ligner en Svend, der paa Skridtsko flyver hen over en tynd Isflade, som bærer ham, saa længe han farer rask af Sted, men lader ham plumpe til Bunds, dersom han et Øjeblik staar stille. Han bruger Former med den Bevidsthed, at de ere Former;

thi han har tillige den Forvisning, at det er et virkeligt Liv, der undergaar den uafsladelige *metempsychosis*. Under slige Omstændigheder, da saa mange ved deres Skepticismus svimle vildfarende omkring i Tankernes umaadelige Rum uden at vide, hvad der er op og hvad der er ned, erfares det bedst, hvad Mennesket er for Mennesket, og hvor vanskeligt nogen Slags Overbevisning og Tro kan staa ene, uden at styrkes ved Medhold og Sympati; thi naar blot nogle faa under oprigtig Sandhedskærlighed leve med hinanden, da bygge de sig uforsætligen et lidet Lararium af Tidens Ruiner. Uden at vide det danne de selv et Sprog, der kun har Gyldighed i deres Kres og for andre klinger som et fremmed Tunge-maal. Heraf ses Venskabets Betydning i en forvirret Tidsalder. Ligesom i en lovløs Oldtid de stærkeste Kæmper følte Trang til at sikre sig ved Fostbroderslav, og selv en Halvgud som Herkules kuns ved en Vens Hjælp kunde faa Bugt med den lærnæiske Hydra, saaledes søger Mennesket i en opløst Tidsalder om Stalbroderskab for at væрге sig imod Skepticismens Hydra og tilkæmpe sig et Fodfæste paa den vaklende Grund. Da begynder Intolerancen ogsaa ret at ytre sin Kraft; thi Overbevisningen er mer end ellers en usikker Ejendom, og hvo der vil antaste den, betragtes som en farlig Røver. Kun den hemmelige Følelse, at man behøver andres Medhold for at være vis paa sin Tro, frembringer Intolerance; derfor kan Fanatismen kun finde Sted, hvor Striden er om Sætninger, der hvile paa subjektive Grunde, og ingen fristes let til at bære sin Næste paa Baalet, fordi han nægter et eller andet haandgribeligt matematisk Aksiom. Derfor ere endelig Kvinder mest intolerante,

fordi de mest behøve Understøttelsen af andres Autoritet.

Ingen enkelt kan da besidde nogen Erkendelse, der i egentlig Forstand er blot privat Ejendom, og det, der skal have stor Betydning i et Menneskeselskabs Udvikling, maa have sit Udspring i dette Selskabs almindelige Liv. Men her indtager ogsaa den for menneskeligt Syn højst ubetydelige Individualitet en Plads, der nødvendig maa besættes. I det efterfølgende ville vi henvende vor Opmærksomhed paa et Slags Mennesker, som virke mer paa Tidens Udvikling, end man i Almindelighed erkender; vi ville da se, at de, for at spille den Rolle, der er dem bestemt paa Jorden, nødvendigvis maa have den Beskaffenhed, de have.

Først maa det bemærkes, at det vilde være en stor Daarlighed, om man vilde tro, at den vrimplende Mangfoldighed af Personer kunde afsondres i et bestemt Antal matematisk afskaarne Rubriker; thi ikke stive som Cirkulens Radier, men frie som Træets Grene dele Menneskeslægtens Skikkelser sig med en lovløs, uberegnelig Tilfældighed. Fremdeles høre kun højst faa Individuer saa udelukkende til et bestemt psykologisk Genus og Species, at de kunne sorteres efter visse ufravigelige Delingsprinciper. Det kan jo ej engang umælende Dyr, langt mindre Menneskeslægtens, hvori Individuerne fremtræde med langt mere forskellige korporlige og sjælelige Lineamenter. Naar man desuagtet daglig slaar saa mange Personer sammen, snart under et, snart under et andet Prædikat, da har man kuns Ret, naar man forudsætter som afgjort, at ethvert saadant Prædikat med meget sær- egne Modifikationer tilkommer ethvert af disse Indi-

vider. Naar man f. Eks. tillægger baade Baggesen og Wessel Vittighed, menes dermed naturligvis en temmelig forskellig Aandsgave. Saaledes gentages i Livet aldrig de menneskelige Beskaffenheder med alle de samme Tilfældigheder. Det er blot Hovedtrækene, man ofte vil forefinde, tit kun for en Del, tit med mangfoldige Tilsætninger.

Den Menneskeklasse, der især skal tales om her, bringer først ved mundtlige Ytringer Fremtidens Idealer paa Bane. Disse kan man af mer end een Grund kalde Redskaber for Historien, thi de gaa som Tidens Herolde foran og forkynde ved løst henkastede Mundsvejr de Sandheder, der skulle frem; men paa den anden Side have de med saa liden Bevidsthed opfattet deres jordiske Livs Formaal, at det Ord, som Tilfældet bringer dem paa, strømmer igennem dem som gennem viljeløse Talerør. Egentlig gives der to Arter af dem; thi dels undfange de selv de nye Sandheder, dels gøre de samme Tjeneste som et Slags vilde Katte paa Luzon. Disse filippinske Katte sluge med stor Graadighed Kaffe træets Frugt, men uden at kunne fordøje den. Den kommer da fuldkommen ubeskadiget atter frem for Dagens Lys, og saaledes forplantes Træet ved disse Dyr over den hele Ø. Paa en lignende Maade opfatter en Del af disse Tidens Forløbere enhver original og ny Ide, og udbreder den med ufortrøden Stræbsomhed, uden for Resten at have mere Del deri end Trompeten i det Vejr, der strømmer igennem den.

I det hele taget er det en uselvstændig Slægt, uden Alvor og uden Leveplan, af Naturen udrustet med herlige, letbevægelige Taleredskaber og en hur-

tig Tankeflugt. Desuden besidder de meget af hvad man kalder Godmodighed; det vil sige, deres Lyst til at tækkes andre bevæger dem til aldrig at saare dens Egenkærlighed, mod hvem de tale, hvilket de sættes i Stand til at vogte sig for ved den Smidighed, hvormed det er dem givet at indlade sig paa de heterogeneste Synsmaader af Livet. Et overvejende Hang til Magelighed og epikureisk Levemaade tillader dem ej at samle sig noget betydeligt Forraad af positive Kundskaber. Denne Omstændighed gør dem just skikkede til deres Bestemmelse, som letrustede Blinkere forud at bane Vejen for Historiens efterfølgende svære Tropper; thi ligesom megen aandelig Strabads og møjsommeligt Erhverv af Lærdom dæmper Geniets Fyrighed, saaledes fremmes Aandens Elasticitet ved Lediggang og gode Dage. At Vittighed trives bedst i et fuldkomment Otium, har jo de vittigste Mænds Levned tilstrækkeligen godtgjort; ogsaa maa Middelalderens vise Fyrster have følt det samme, da ingen af dem synes at have fundet det hensigtsmæssigt at bebyrde deres Hofnarre med kameralistiske Forretninger. Hvis da de Svende, her handles om, havde belæst deres Aand med et tungt Apparat af Kundskaber, vilde deres Fantasi berøves den Vingekraft, de behøve for at overlade sig til det kække Sværmeri, der tit hændelsesvis fører dem til noget nyt og herligt. Men just fordi de besidde saa lidet Oplag af givne Tanker, bliver den ringe Masse tumlet med spillende Lethed og frembringer derved, ligesom de faa Glasstumper i et Kalejdoskop, utallige glimrende Sammenstillinger og genialske Lynglimt. Med deres ringe Stof til Tænkning have de dog stor

Trang til at underholde deres Medmennesker med overraskende Ytringer og gribe derfor med stor Begærlighed enhver usædvanlig Ide. Saadanne licentjose Paradoxer, blive, ved at gaa igennem deres Hænder, ingenlunde formildede, men skærpede paa den trodsigste Vis og fremsagte med den overgivneste Kaadhed. Ethvert nyt Paafund, der falder i deres Hænder, bliver paa det fuldstændigste forfulgt i dets Konsekvenser. Følgen heraf bliver, at det let opløses i sin Tomhed, hvis det intet har indeholdt uden Luft; thi den letsindige Ordfører finder naturligvis Behag i den pudserlige Rolle, han kommer til at spille, naar han parodierer sig selv ved frivillig Overdrivelse. Smerte ham kan det naturligvis ikke, at Sagen faar et andet Udfald, end han havde ventet, da han i Almindelighed ikke selv ved, om han udsiger sin Hjærtens Mening eller ikke. Den varsomme, sindige Mand kan længe med Tryghed opelske falske Meninger hos sig, da han af Forsigtighed fordølgel sig selv alle deres urimelige Konsekvenser; hin sorgløse Race derimod udvikler, af Mangel paa Stof, enhver Modeforestilling i alle mulige Retninger og anvender den med Lige-gyldighed og frejdigt Mod paa alle Livets Forholde. Idet slige forekommende Forløbere ved et travestierende Vrangbilled betimeligen vise deres Samtid mangt et daarligt, umodent Hjærnespind i sin Sandhed og Nøgenhed, bringes den herved til at indse, den var paa gale Spor, og hytter sig i Tide for mangen Afvej. De blive da det blinde Sekels Følehorn, som det støder paa Sten og forsigtigvis igen trækker tilbage. Da disse altid færdige Reformatorens Tal er Legio og deres øjeblikkelige Retning beror

paa det blotte Tilfælde, bringe deres Bestræbelser sjælden Frugt. Af den Aarsag have de ikke noget godt Lov paa sig, men betragtes blot som morsomme Dagdrivere. Dog undertiden slumpe de til at antyde den Vej, Tiden just er bestemt til at gaa, og da falde deres Profetier vist ikke til Jorden. Man vil maaske synes, at det lige saa lidet lader sig gøre ved Træf at komme til Sandheden som at frembringe herlige Digte ved at ryste Bogstaver mellem hinanden; men her forholder Sagen sig ganske anderledes, thi vore Forløbere fare just ikke ganske blindt omkring i Tankernes Rum. Med det, der just er Tidens Problem, maa de nærmest komme til at tumle, da det med Magt paatrænges enhver, og Gaadernes Oplosning ligger tit saa nær, at flere paa een Gang have den, saa at sige, lige for Munden, indtil een har den Dristighed at komme frem med Ordet.

Den uskaansomme Negligee, hvori Tidens Forløbere føre deres Kraftsprog frem, oprører i Førstningen det træge Døgn, der med Fortvivlelse sætter sig imod at forstyrres i sin Magelighed. Men det hører de foruroligende Paradokser saa tit, drejede paa saa mange Maader og med saa træffende Anvendelse, at det til sidst, uden selv at mærke det, forsones med Fremtidens Evangelium. I øvrigt viser det sig paa mange Maader, at det er uden Plan og Forsæt, at disse fremskyndende Hoveder hjælpe Tiden af Sted. De tænke kuns lidet ved dem selv i Stilhed; men deres Tanker fødes først paa deres Læber, og idet de nu frejdigen overlade sig til Talens Strøm, blive de til et Slags prosaiske Improvisatorer, som i deres Begejstring henrives til Resultater, de aldrig havde

drømt om. En stor Del af dem ere af en meget nervesvag Konstitution, og nervesvage Folk bringes tit til, med krampagtig løbende Mund, at tale mer og djærvare, end de just have foresat sig. Derfor er det nye, der fremmes ved dem, saa langt fra at være deres Ejendom, at de til en senere Tid selv kunne studse derover som over noget aldeles uhørt. Mangfoldige af de blodtørstige Sentenser, som ere opbevarede fra den franske Revolutions Tid, bære tydeligen Spor af, at deres Ophavsmænd umuligen kunne have ment dem i bogstavelig Forstand. Mænd, der i deres Fantasi have været saa umenneskelige, havde rimeligvis helst ladet sig nøje med den blotte Deklamation, uden at have Lyst til at se deres Bøddelsværmere realiserede i den plumpe Virkelighed.

At hine flygtige Hoveder i Reglen ikke komme til at skrive Bøger, er af flere Grunde meget forklarligt; thi paa den ene Side maa den Adstadighed i Sindet, som udkræves til saadan stillesiddende Beskæftigelse, være stridende mod deres Natur, paa den anden Side kan ingen af de Drivefjedre, som mest sætte det skrivende Publikum i Bevægelse, virke saa kraftigt paa dem, at de skulde gøre Vold paa en medfødt Sky for Anstrængelse. Deres Lyst til Meddelelse finder tilstrækkelig Tilfredsstillelse i deres mundtlige Virksomhed, ved den Tidsfordriv at forbavse deres Næste med dumdrigt og urimeligt Fantasispil. Men af denne Lystfølelse henrives de saa langt og føres til saa mange Paradokser, at det, de turde give skriftligt fra dem, vilde kun blive til et højst fattigt Udtog af de friske Paastande. Naar en saadan frejdig Deklamator skulde til at undersøge, hvor meget af det, han rask hen udsiger, han egent-

lig vilde vedstaa som sin oprigtige Mening, da vilde den liden Levning, som blev tilbage, i Sammenligning med hans Tales Kækhed forekomme ham selv at være en mat og triviel Efterklang, som det ej var Umagen værd at fastholde paa Papiret.

Videre kunde den Glorie, som omgiver Folk, der have skrevet en Del Bøger, vist nok ogsaa gøre det ønskeligt for det omtalte Slags Folk, at have skaffet sig et Navn ved Skrifter. Dette maa især være Tilfældet i et Land som vort Fædreland, hvor man af Fordom sætter saa megen Pris paa Forfatterskab, at man i sit Hjærte dybt ydmyger sig for enhver, der har ladet mange mædelige Skrifter udgaa paa Prent. Selv da, naar man selv anser hvert enkelt af hans Produkter for at være meget slet, indskyder dog Mængden deraf en uvilkaarlig Ærefrygt. Det er altsaa højest naturligt, at de omtalte Forløbere, for hvem Hylding er en stor Behagelighed, ej ugærne saa sig selv at blive viste med Pegefingre som voluminøse Forfattere. Der er heller ingen Tvivl om, at de, hver Gang de til egen Tilfredshed forsvare deres Paradokser, blive til Sinds, i et Værk af betydeligt Omfang at sætte deres Ideer i Lys, og man hører jo tit af dem dels saadanne Løfter, dels den Forsikring, at de derom have betydelige Opsatser i deres Pult. Men idet de, ved altid at have deres Fantasi fuld af Planer til udødelige Værker og at bibringe andre store Formodninger om deres forborgne Gemmers Indhold, forud ligesom optage betydeligt Forskud af egen og andres Agtelse, falder det dem siden svært, møjsommeligen at afdrage Gælden. Den Ærebegærlighed, der kunde styrke dem til Udholdenhed, har faaet en Del af sin Trang tilfredsstillet ved Skin-

net af Forfatterskab, og de bekvemme sig siden lige saa vanskeligt til Arbejdet som en Haandværker, der har modtaget sin Løn forud.

Dog, hvad der især gør det sjældent, at de fremtræde som Forfattere, er den Omstændighed, at deres Ideer kun sættes i Bevægelse ved Samtaler. Livets Opgaver paanødes dem ej saaledes ved en indre Trang, at de skulde sysselsætte sig dermed i Enrum og Studerekamre. Nej, for at deres Tanker kunne bringes til at strømme, behøves udvortes Impulser som dejligt Vejr, vel forsynede Flasker og i Særlighed Selskab med Personer, der kunne bringe disputable Materier paa Bane. Naar de høre paa andres ivrige Tvisten over interessante Genstande, da vaagner først ret deres indvortes Liv, de tage med Iver Del i Forhandlingerne, og Stridens Varme fører dem ofte til glimrende Genblikke. Da deres Ideer kun paa denne dramatiske Vej kunne hjælpes frem for Dagens Lys og ganske hændelsesvis vækkes hos dem, fortsættes de naturligvis ikke lang Tid, efter at den drivende Kraft er ophørt, og allermindst avles saadan langvarig og enlig Spekulation hos dem, at Bøger derved kunne frembringes.

Saadanne aandrige Ekstemporaltalere have stort Forspring for den bogskrivende Klasse, og hvad der paa Tryk anses for at være nyt og beundringsværdigt, har gjerne længe været forberedet af disse geniale Løsgængeres Munde. Allerede Cicero bemærker, at det var lettere for en Athener at blive Filosof, da det snakkelystne Publikum paa offentlige Gader gik og diskuterede alle Menneskehedens Anliggender.

Det er overhovedet besynderligt, hvor det læ-

sende Publikum er tilbøjeligt til at finde noget nyt og originalt i Bøger, uagtet det kuns har den relative Nyhed, at det hidtil har været usagt paa Tryk. Dersom det kunde tænkes, at et beundret Skrift var udkommet et Sekel tidligere, at det indeholdt noget i egentlig Forstand uhørt, som ej var forberedt ved den mundtlige Konversation, da vilde det upaatvivlelig anses for at være fuldt af Vanvid. Men selv de tøjlesløseste Forfattere have dog gjerne noget mere Samvittighedsfuldhed, de gøre dog gjerne den Fordring til sig selv, at deres vidnefaste Paastande til en vis Grad skulle være antagelige, medens den mundtlige Friskfyr ej behøver at tage det saa nøje med et fantastisk Tankeeksperiment, der straks kan vejres hen i Luft og Glemsel. Det ligger i Sagens Natur, at den sladrende Flok mangfoldige Tider maa have dømt Paven i Rom til de græsseligste Dødsmaader, førend man i Bøger gav sig til at ymte noget om, at hans Magt burde beskrænkes. Saaledes er Munden altid et godt Stykke forud for Pennen, og det er vist en meget urigtig Forestilling, hvis man anser Skribenter alene for at være Tidens Koryfæer. I et Skrift vil Mængden læse, hvad den længe selv har troet og sagt; naar den forefinder sligt, da kalder den det nyt og godt, og finder en trøstelig Bestyrkning i, at den nu har sort paa hvidt derfor. Naar en Ide har naaet den Modenhed, at der kan skrives Bøger derom, da er Tidens letsindige Jægerkor rykket et halvt Sekel længer ud i den ufødte Fremtid, og deres forrige Stormhatte betragtes alt som en anstændig Hovedbedækning, der omsider bliver til højt ærværdige Nathuer.

Det forstaar sig selv, at saadanne balstyrige Ho-

veder mest findes blandt Ungdommen, og mange træde som Mænd fredeligen i Række med den besindigere Legion, efter at de først have gjort Tjeneste som Historiens Postbud. Dog gives der ogsaa Odsinge, især ugifte gamle Mænd, som vedblive at sværme mellem Tidens Forløbere og eftergøre alle Døgnets nyeste Vendinger; men i Almindelighed spille de blot en latterlig Rolle, og der kommer lidet eller intet ud af et saadant paataget Raseri, hvorved de, med en naturstridig Affekation, ville forlænge deres udløbne Ungdomsaar.

Dersom noget af det foregaaende har haft Skin af at ville stille det omtalte Tidens Fortrav i et latterligt Lys, da kommer det kuns af, at et Billede, hvori blot de mest fremtrædende Træk af et Fysiognomi udhæves, altid ser ud som en Karikatur. Men naar man for det første betænker, at disse Lineamenter kun svagt menes at være til Syne hos de fleste, for det andet, at ethvert Individ af dette Slags i Almindelighed kuns har en Del deraf, da vil rimeligvis næsten enhver tilstaa, at han til visse Tider har sporet noget analogt hos sig selv. Der gives vel ingen i den Grad koldblodig, at han aldrig ved at tale med Varme for en og anden Paastand er bleven henreven over Oprigtighedens og Maadeholdets Linie. Han behøver jo da blot at tænke sig andre mere irritable, som have mer Afsky for den gyldne Middelvej, for hvem det er en Trang, altid at sætte sig selv i Patos og overlade sig til entusiastisk Overdrivelse, da nødes han til at erkende disse, uagtet Gradsforskellen, for Blod af sit Blod og Kød af sit Kød.

Paa disse Forløbere følge de dygtige Mænd, der kun forfægte deres sande, velbetænkte Overbevis-

ning. Disse gribes ej af noget ufuldbaaret, halvfor-
staaet Hjærnespind. Kun sent antage de noget nyt;
det maa først være dem ret haandgribeligt og ind-
lysende; men da sætte de deres Liv paa at forfølge
det og bringe det virkelig til Sejr, thi da deres Fore-
stilling og Handling ere eet, kan intet modstaa de-
res paa Oprigtighed byggede Kraft og Fasthed. Disse
forfatte dels de Skrifter, hvorved deres Samtid
kommer til Klarhed over den nye, fuldendtere Form
for sin Erkendelse, dels omdanne de med Dristighed
de ydre selskabelige Former, saaledes som det nye
System udkræver det. Men kun da kunne de træde
frem, naar hine gøglende Lys have blinket foran
dem og betegnet dem den Vej, de skulle gaa. Saale-
des er et Menneskesamfunds Erkendelse lige saa
vel alles som ingens Værk; thi den arbejder sig selv
mægtigen frem ved bevidste saa vel som ubevidste
Redskaber. Saaledes er Tvisten om mit og dit i
Aandernes Rige indskrænket Blindhed; thi kun ved
det heles Lysning ser ethvert enkelt Individ, og
igennem de mange, efter Skinnet uforenelige Indi-
vider glimter eet og samme fælles Liv.

LITTERÆR ANMELDELSE FRA 1824

Ingen Gren af Litteraturen overlever i enhver Periode hurtigere sin Guldalder end den Iyriske Poesi. Naar enkelte Genier have truffet de Toner, i hvilke deres Samtid finder Udtryk for sine Følelser og Lidenskaber, gennemløbes i Hast den Kres af Livsforhold, der er det menneskelige Hjærte nærmest. En kort Tid hører man Naturens ukunstlede Stemme, der endnu for Læseren har Nyhedens Interesse. Men, naar Livets friske Blomster i Kunstens Have først ere brudte, levnes der de følgende Digtere kun et utaknemmeligt Efterslæt. Disse søge da enten ved bisarre Manerer at tiltvinge sig en kort Opmærksomhed, eller gentage ved et uendeligt, til sidst rent hendøende Ekko de originale Røster. Den sidste Fremgangsmaade foretrækkes ubevidst af den poetiske Almuestand, som ikke forstaar at skelne mellem aaben Modtagelighed for den digteriske Paavirken og den stærke Skaberevne, der øser af sig selv. Vor Litteratur er i de senere Aar bleven saare rig paa dette farveløse Stentrykkerarbejde, som ved utallige Aftryk mangfoldiggør de snart optalte Mesterværker. Det er kommet saa